

Jean-Claude Renard versei elé

BENDE JÓZSEF

Született 1968-ban Székesfehérváron. Egyetemi tanulmányait Szegeden és Párizsban végezte. Legutóbbi írását az 2000. 7. számunkban közzöltük.

¹*L'histoire d'un poète.* Esprit, n°s 4-5, Avril-Mai 1986, 133-140.

²A korszak további kötetei: *En une seule vigne*, 1959.; *Incantation des Eaux*, 1961.; *Incantation du Temps*, 1962.

³A legfontosabb kötetek: *La Terre du Sacre*, 1966.; *La Braise et la Rivière*, 1969.; *Le Dieu de Nuit*, 1973.; *La Lumière du Silence*, 1978.; *Toutes les îles sont secrètes*, 1984.; *Sous de grands vents obscures*, 1990.; *Ce puits que rien n'épuise*, 1993.; *Dix runes d'été*, 1994.

Jean-Claude Renard (1922) a második világháború utáni francia költészet keresztény szellemiségű vonulatának egyik legfontosabb képviselője. Katolikus családban nőtt fel, s mint többször hangsúlyozta, számára a hit kezdettől fogva természetes módon adott volt.¹ Jóllehet az évek során eltávolodott a katolikus dogmatikától, s költészete ma már szinkretista vonásoktól és egyféle panteizmus-tól sem mentes, közel harminc verseskötetének egyik legfontosabb aspektusa éppen annak a válságos lelki folyamatnak az ábrázolása, amely során a költő örökölt, adottként elfogadott hite valóban megélt, belső hitté alakult.

Első verseskötete 1945-ben jelent meg *Juan* címmel, amelyben a költő mintegy újraírva Don Juan történetét saját legfontosabb ifjúkori problémáira keresett választ: alteregója a háború sújtotta világban a béke, a szerelem és Isten keresésére indul, ám a befejezés kétértelműsége tükröz: Juan vízbe fullad, amit kudarcként is lehet értelmezni, de az elemekben történő feloldódásként, tehát szimbolikus értelemben vett hazatalálásként is. Következő versei (*Cantiques pour des pays perdus*, 1947) a gyermekkor, az utazás képeire alapozva egy sokkal kiegyensúlyozottabb világot, egyféle lelki felszabadulást jelenítenek meg, azonban kislánya időközben bekövetkezett halála súlyos válságba sodorta a költőt, aki okkultista jellegű kísérletezésekbe menekült. A gyász jegyében született *Haute-Mer* (1950) után kiadott kötete (*Métamorphose du monde*, 1951) szellemi irányvesztését tükrözi: a korábbi klasszikus, rimes formák helyébe lépő szabadverseit erőteljes szimbolikus, onirikus és mitikus képek uralják, elszabadul a szavak mágikus hatalma, amely lebontja a világot anélkül, hogy új egységet tudna teremteni. Jean-Claude Renard katolikus hite révén talált rá újra lelki egyensúlyára, s ebben az inspirációban születtek újabb, ismét szigorú és hagyományos formában írt, ünnepélyes hangvételű, néhol már-már litániaszerű versei, mindenekelőtt a *Père, voici que l'homme* (1955) című kötet anyaga, amellyel 1957-ben elnyerte a Katolikus Irodalom Nagydíját.²

A hatvanas évek második felében jelentős módosulások történtek költészetében mind formai, mind tartalmi tekintetben, ami megalapozta máig tartó korszakát.³ Korábbi verseit túl didakti-

kusnak és retorikusnak, valamiféle üzenet hordozójának ítélte, s mindenekelőtt hitének továbbélő gyötrő kérdései, valamint meghatározó olvasmányélményei (például Eckhart mester, keleti vallások és filozófia, elsősorban a buddhizmus) nyomán megpróbálta újragondolni saját hitét, egyben hit és költészet viszonyát is. A kereszténység határain túllépve világképe nyitottá vált más világvallások és spirituális rendszerek előtt is, s miközben maga továbbra is a kereszténységet vallja, költészetének középpontjába véleménye szerint az egész emberiség számára jelentéssel bíró Abszolútum, a profánban is ott rejlő szakrális, az egyszerre immanens és transzcendens Abszolút Jelenlét — vagy ahogyan ő nevezi: a Misztérium — megközelítésére tett folytonos kísérlet került. Verseiben a nyelvi absztrakcióra való törekvés helyett kitüntetett figyelmet szentel a környező világ realitásának, a különféle természeti elemeknek (például tenger, sziget, növények és állatok), amelyek szimbolikus jelentést nyernek nála: általuk a látható világ mögötti láthatatlan, a látszatok mögötti titokzatos valóság tárul fel. Ugyanakkor poétikájában a költői tevékenység nem pusztán megjelenítés és kimondás, hanem hangsúlyosan teremtés is. A költő a nyelv teremtő erejére alapozva közelít a szakrálishoz, s teremt egyben önmagát és világát, vagyis a világ és az ember szakadatlan metamorfózisa a metafizikai távlatokkal rendelkező, lét és nem-lét, hiány és jelenlét, racionális és irracionális ellentétpárjain folytonosan túllépni próbáló, már-már alkimikus jellegű nyelv dimenziójában valósul meg. Jean-Claude Renard költészete ily módon szakadatlan keresés és rákérdezés alakult át, amely a végső Misztérium megközelítésének, illetve az azzal történő egyesülés lehetőségeire irányul.

⁴Esszéketetei: *Notes sur la poésie*, 1970.; *Notes sur la foi*, 1973.; *Le Lieu du Voyageur*. *Notes sur le Mystère*, 1980.; *Une autre parole*, 1981.; „L'Expérience intérieure” de Georges Bataille ou la Négation du Mystère, 1987.

⁵*Quand le poème devient prière*, 1987.; *Autres notes sur la poésie, la foi et la science*, 1995.

⁵*Quand le poème devient prière*, 1987. 80.

Költői munkásságától elválaszthatatlan esszéírói tevékenysége,⁴ mindenekelőtt a költészet eredetéről, a költői nyelvről, valamint költészet és vallás viszonyáról folytatott elmélkedése. Írásaiban folytonosan hangsúlyozza a költészet önállóságát, amely nem halvány visszfénye a költő hitének, hanem sajátos logikán alapuló, ontológikus érvényű cselekedet. Másrészt a szakrális megtapasztalása még nem feltétlenül jelent vallásos élményt, s a vers jellegéből, nyelvi határaiból adódóan soha nem érheti el azt az abszolút valóságot, amit a misztikus tapasztal meg a szeretet csendjében. Ugyanakkor — elsősorban Keresztes Szent János példájára hivatkozva — többször megfogalmazta már esszéiben azt is, hogy költészet és vallás bizonyos esetekben érintkezhet egymással, s a vers, miközben vers marad, néha imádsággá is alakul, ha eljut a (beszélt vagy írott) nyelv azon végső határára, ahol a szó mintha hirtelen túllépne önmagán, hogy megnyíljon egy minden szónál gazdagabb és beszédesebb csend előtt.⁵

Az alábbi két verse egy 1997-ben kiadott kötetében jelent meg, amelyben próza- és szabadversek, valamint aforisztikus töredékek formájában költészetének legfontosabb témáit fogalmazza meg újra, mindenekelőtt a szakrális és profán szféra szétválaszthatatlanságát, s az általuk feltáruló titokzatos Misztérium jelenvalóságát.